

Suomalaiset vaikuttajanaiset

Maritta Pohls: Korkeasti koulutetut naiset. Suomen Akateemisten Naisten Liiton historia. SKS 2013. 307 s.

Maritta Pohlsin teos Suomen Akateemisten Naisten Liiton (SANL) historiasta kokoaa yhteen 1900-luvun suomalaiset naisvaikuttajat. Vaikka SANL on tutkimuksen kohteena jäänyt suurten joukkojärjestöjen varjoon, sen keskeiset johtohahmot sekä keskusjärjestössä että paikallisyhdistyksissä edustavat sanan varsinaisessa merkityksessä suomalaisia vaikuttajanaisia. Teoksen henkilöstöhakemiston selailu kertoo, että SANL:ssa toimi-

neet järjestöaktiivit ovat naisjärjestöjen tutkijoille entuudestaan tunnettuja henkilöahmoja, joiden verkostot ulottuvat laajasti koko yhteiskuntaan.

Järjestöhistoria dokumentoi yleensä yhteenliittymän menneisyyden keskeiset tapahtumat ja mahdolliset murrosvaiheet sekä tarjoaa lukijalle vähintäänkin jäsenistön itseymmärryksen siitä, mikä tässä toiminnassa on ollut tärkeää. SANL:n historia poikkeaa tästä siinä, että yhteisönä akateemisille naisille ei muodostunut missään vaiheessa vahvaa jäsenistöä yhteen liitävää hierarkkista organisaatiota, joka olisi tuottanut yleisesti tunnetut ja tunnustetut tunnusmerkit.

Teoksen päätössanat ”SANL tarvitsee uutta avautumista, uudellaisia toiminnan muotoja. Luetaan yhdessä -hanke on oivallinen esimerkki siitä, miten akateemisten naisten koulutus tulee uudelleen, kauniilla tavalla yhteiskunnan hyväksi. Tekeminen ja näkyminen tuovat jäseniä, mutta se ei sittenkään ole se tärkein asia. Järjestön tehtävä on tehdä maailma paremmaksi paikaksi elää” (s. 264) kertovat, että liiton tulevaisuus on kiinni siitä, löytyykö toiminnalle yhteistä nimitäjä, joka sitoo yhteen juuri korkeasti koulutetut naiset niin kansallisesti kuin kansainvälisestikin. Tavanomaisista järjestöhistorioista poiketen SANL:n menneisyyden tarkastelu nostaa aivan erityisen merkittäväksi pohdinnan aiheeksi tutkimuskysymyksen: Mikä saa yhdistyksen elämään?

Suomen Akateemisten Naisten Liiton juuret juontavat ensimmäisen maailmansodan jälkeisiin vuosiin ja kansainvälisessä keskustelussa heränneeseen ajatukseen siitä, että korkeasti koulutetut naiset voisivat toiminnallaan edistää maailman rauhaa. Suomessa ajatus yliopistollisen tutkinnon suorittaneiden naisten järjestäytymisestä käynnistyi Helsingissä 1920-luvun

alussa. Varhaisvuosien toiminnasta tiedetään kuitenkin vähän puutteellisen asiakirja-aineiston vuoksi. Sukupuoli ja korkean koulutuksen tuoma yhteiskunnallinen status eivät riittäneet yhdistämään mukaan tullutta jäsenistöä, vaan Helsingin paikallisyhdistyksen toiminta jatkautui 1920-luvun kieliriidan vuoksi suomalaisen ja ruotsalaiseen yhdistykseen.

Kahdella yhdistyksellä on ollut merkittävä asema SANL:n suunnannäyttäjänä. Vuonna 1928 perustetusta Turun akateemisten naisten yhdistyksestä muodostui myös keskeinen toimija liitossa. SANL:n muiden paikallisyhdistysten toiminta on ollut vuosikymmenien aikana usein vaakaalaudalla. 1970-luku näyttäisi muodostuneen murroskohdaksi, jolloin pienet ei-yliopistokaupunkien jäsenyhdistykset lakkauttivat toimintansa. Ensimmäisenä pääkaupunkiseudun ulkopuolella aloitti vuonna 1928 perustettu Jyväskylän jäsenyhdistys: monen aktiivisen vuosikymmenen jälkeen se on supistunut noin kymmenen jäsenen yhteenliittymäksi.

Korkeasti koulutettujen naisten yhdistystoiminnan alkuvaihe ennakoivi vaikeuksia, joihin SANL ei ole löytänyt ratkaisua. Punaisen langan Maritta Pohlsin tarkastelussa muodostaa keskustelu naisasiasta tai pikemminkin siitä, että liiton vaikuttajanaiset ovat halunneet välttää leimautumista yksinomaan naisasian kannattajiksi. SANL:n toiminnassa koulutuspolitiikka on nostettu naisasiaa tärkeämmäksi yhteiskunnalliseksi teemaksi. Siksi SANL on korostanut olevansa emansipatorinen yhteenliittymä, joka on halunnut mahdollistaa tyttöjen laadukkaan koulutuksen ja poistaa korkeasti koulutettujen naisten urakehityksen esteet. Tästä ajattelusta yhdistystoiminta sai yhteiskunnallisen luonteen ja jo koulutusmahdollisuuden saaneille naisille veloitteen liittyä mukaan auttaman kanssasisariaan. Kärjisi-

täen voisi jopa todetta, että akateemisen koulutuksen saaneen naisen velvollisuus toimia yhteiskunnallisena esikuvana, edustaa liiton historiassa ainoaa jäsenistön löyhää itseyttä eli yhteisesti jakamaa käsitystä toiminnan tarkoituksesta.

SANL:n tarkoituksen toteuttamista Maritta Pohls tarkastelee liiton puheenjohtajien, heidän akateemisen koulutuksensa ja työuriensa vaiheiden avulla. Jäsennysratkaisu on poikkeuksellinen järjestöhistoriantutkimuksen traditiiossa. Ratkaisu on hyväksyttävissä siksi, että juuri puheenjohtajien henkilöahmoilla on ollut merkittävä vaikutus järjestön toiminnan linjauksiin. Pohls yhdistää pienoiskunnan muutokseen ja kansainvälisessä katto-organisaatiossa (IFUW eli International Federation of University Women) käytyyn keskusteluun maailmanlaajuisen naistoiminnan tarkoituksesta.

IFUW:lla oli erityisen suuri merkitys toisen maailman sodan jälkeen, jolloin SANL ja monet muut suomalaiset järjestöt hakivat kontakteja juuri läntiseen Eurooppaan ja Yhdysvaltoihin. Vastavuoroisesti useat kansainväliset palvelujärjestöt (esim. Lions-järjestö) saivat uudenlaista jalansijaa Suomessa. Pohls ei asiaa alleviivaa, mutta SANL:n ja sen jäsenyhdistysten toiminnassa on ollut etenkin 1950-luvulta lähtien paljon samaa kuin juuri edellä mainituissa kansainvälisissä palvelujärjestöissä. Tämä toiminnan samankaltaisuus jatkuu muun muassa 1990-luvun lähialueyhteistyön merkeissä.

Puheenjohtajien pienoiselämäkertojen pohjalta Pohls rakentaa kuvaa suomalaisten naisten koulutusmahdollisuuksien vaihteellisesta laajenemisesta, akateemisten naisten urakehityksestä 1900-luvun Suomessa ja ennen muuta siitä vastuun ja yhteiskunnallisen velvollisuuden värittämästä kansalaisuuskäsitteen muokkauksesta,

jota juuri korkeasti koulututut naiset harrastivat.

Henkilökeskeiseen tarkasteluun Pohls tuo viitteitä ja lisäväriä poimimalla tapahtumia paikallisyhdistysten toiminnasta. Viittaukset ovat mielenkiintoisia, mutta samalla hajottavat työn rakennetta. Paikallisyhdistyksen toiminnan esittelyllä on kuitenkin oma merkityksensä juuri SANL:n kaltaisen yhteenliittymän tarkastelussa. SANL:n historia osoittaa, että järjestöjen hierarkkisella rakenteella on merkitystä toiminnan jatkuvuuden kannalta, sillä liittoon kuuluvien paikallisyhdistysten toiminnan ylläpitäminen on ollut poikkeuksellisen vahvasti riippuvainen siitä, kuinka ne ovat luoneet suhteensa keskusorganisaatioon. Samalla tavalla on SANL saanut vaikutteita kansainväliseltä kattojärjestöltä.

2000-luvun alku on ollut SANL:ssa etsikkoaikaa etenkin liiton suhteessa naisasiaan. Käymisvoimaa liitto on saanut yhteistyöstä merkittävien naisten keskusjärjestöjen, kuten Naisjärjestöjen Keskusliiton (NJKL) ja Naisjärjestöt yhteistyössä (NYTKIS), kanssa. SANL on kehittämässä toimintaansa kohti asiantuntijaorganisaatiota, joka ottaa laaja-alaisesti kantaa yhteiskunnan kehittämiseen ja päätöksentekoon. Liiton varhaista tarkoitusta, naisten koulutautumismahdollisuuksien laventamista jatketaan edelleenkin, mutta painopiste on kehitysmaiden naisten tukemisessa. Vuonna 2013 liittoon kuului 19 jäsenyhdistystä, joiden jäsenmäärät vaihtelevat 140:stä (Turun Akateemiset Naiset) 10 jäsenen (mm. Jyväskylän Akateemiset Naiset) yhteenliittymiin. Liiton tarkoitus on palvella jäsenkunnan verkostoitumista ja osaamisen jakamista.

Maritta Pohlsin teos korkeasti koulutettujen naisten yhdistystoiminnasta on samanaikaisesti sekä kooste suomalaisten akateemisen koulutuksen saaneiden vaikuttajanaisten työurista ja yhteiskunnalli-

sesta vaikuttamisesta että esimerkiksi poikkeuksellisesta järjestöhistoriasta, jossa tarkastelun punaisena lankana on jäsenistön yhteenkuuluvuuden elementtien merkityksen pohdinta.

– MARIA KOKKO